

BİRİNCİ VE İKİNCİ İNÖNÜ SAVAŞLARININ SOVYET RUSYA BASININDA YANSIMALARI [Pravda ve İzvestiya Gazeteleri Üzerinden Basın Analizi]*

Dr. Erdoğan AKMAN

Kırgızistan Türkiye Manas Üniversitesi, İletişim Fakültesi
Gazetecilik Bölümü Araştırma Görevlisi
e_akman@mail.ru

Özet

Milli Mücadele Dönemi Türk milletinin çok büyük zorluklar vererek hem askeri hem de siyasi başarı kazandığı önemli dönüm noktalarından biri olmuştur. Birinci Dünya Savaşı sonrası İtilaf Devletleri Sevri dayatmışlar ancak, uygulama aşamasında istediklerini alamamışlardır. Londra Konferansı'nda da istedikleri sonucu alamayan İtilaf Devletleri, Yunanlıları daha çok kışkırtmaları ve onlara daha çok destek olmalarına rağmen I. ve II. İnönü Savaşlarında Türk Milletinden ve ordusundan gereken cevabı almışlardır. İnönü Savaşlarında elde edilen zaferler ulusal bağımsızlığımızı kazanmada önemli bir adım olmuştur. Türk ordusu elde ettiği bu zaferle içeride ve dışarıda büyük takdir toplamıştır.

Bu bağlamda, Sovyet Rusya'sı ise, Türk milletinin vermiş olduğu Milli Mücadele sürecini ve İnönü Savaşlarını yakından takip etmiştir. Aynı şekilde, Sovyet Rusya yazılı basını da dönemin askeri ve siyasi gelişmelerini yakından takip etmiş ve kamuoyuna duyurmuştur. Böylelikle Milli Mücadele tarihimize ve İnönü Savaşlarına Sovyet Rusya yazılı basını gözüyle bakma fırsatı bulmaktayız.

Buradan hareketle bu çalışmada, I. ve II. İnönü Savaşlarının Sovyet Rusya yazılı basınında nasıl yansıtıldığı gazetelerde yayınlanan yazı ve haberlerden hareketle ortaya koymaya çalışılmıştır.

Anahtar sözcükler: Birinci ve İkinci İnönü Savaşları, Sovyet Rusya Basını, Pravda, İzvestiya

REPRESENTATIONS OF FIRST AND SECOND INONU BATTLES IN SOVIET RUSSIA PRESS [Press Analysis over the newspapers Pravda and Izvestia]†

Abstract

National Struggle Period was one of the major turning points of the Turkish nation where has been given a very great difficulties and has been owned a political success. After the First World War, Allied forces have imposed Sevres, but could not get what they want in the implementation phase. After the getting a negative result at the London Conference the Allied Powers tried to oppose the Greeks and supported them, but despite such as the provocations after the I and II. Inonu Battles they have received the answer from the Turkish nation and the Turkish army. The victories which have been obtained in Inonu Battles were an important step in encuring our national independence. By these victories the Turkish army nas achieved a great praise inside and outside.

In this context, the Soviet Union has closely followed the Turkish National Struggle process and Inonu Wars. Likewise, the press of Soviet Russia has closely followed the military and political development and announced to the public. Thus, we find the opportunity to look to the

* Bu çalışma, Kırgızistan-Türkiye Manas Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü İletişim Anabilim Dalı'nda 2013 yılında savunulan doktora tezinden hazırlanmıştır.

† This paper prepared from my Ph.D. dissertation which has been supported at Kyrgyz-Turkish Manas University, Institute of Social Science, Department of Communication.

history of our national struggle and Inonu Wars through the eyes of Soviet Russia press.

Hence, in this study we tried to put in motion how reflected I and II Unonu Wars in Soviet Russia newspapers, by analysing the published news and items.

Key words: First and Second Inonu Battles, Soviet Russia Press, Pravda, Izvestia

Giriş

Kitle iletişim aralarının bugüne kadar farklı şekillerde sınıflandırması yapılmıştır. Bunlardan duyu organları esas alınarak yapılan sınıflandırmaya göre kitle iletişim araçları, ‘‘Görsel, İşitsel, Görsel-İşitsel Araçlar’’ şeklinde ayrılırken; mesaj sunum biçimlerine göre ‘‘Yazılı, Sözlü, Yazılı ve Sözlü Araçlar’’ şeklinde sınıflandırılmaktadır (Işık,2000: 53).

Yazılı kitle iletişim araçları kategorisine değerlendirilen gazeteler periyodik olarak yayınlanan süreli yayınlardır. Diğer kitle iletişim araçlarına göre gazete, kalıcı ve arşiv niteliğindedir. Aradan zaman geçmiş olsa da aynı haberi tekrar okunabilmektedir (Işık, 2000: 69). Aynı zamanda, belirli bir süreklilik, düzenlilik, özelliği taşıyan bu araçların aktardığı mesajlar belge niteliği taşıdığı söylenebilir (Kaya, 1985: 12-13). Gazeteler bu özellikleriyle istenildiğinde tekrar okunabilme ve incelenen bilme olanağına sahiptirler. Aynı zamanda gazeteler haberleri daha detaylıdır (Tokgöz, 1981: 6). Bu bağlamda ele aldığımız yazılı basın, geçmişteki olayları anlamamız, analiz etmemiz ve yorumlamamıza kaynaklık ettiğini söyleyebiliriz.

Yazılı basının en önemli işlevlerinden bir haber verme ve bilgilendirmedir. Ancak basın için her olay ve olguyu haber değildir. Bir olay ya da olgunun habere dönüşmesi için, haber değerlerinin bir ya da bir kaçını taşıması gerekir. Arsan haber değer unsurlarını, Olağanüstü bir nitelik taşıması, Yakın bir zamanda meydana gelmesi, Belirli bir coğrafi yakınlıkta olması, Duygulara hitap etmesi, tekrar göstermesi, Bir ihtilafı konunun olması, Kamuoyunu ilgilendiren bir konuda olması, Çok sayıda kişiye ilgilendirmesi, ilk olması, tekrarının az olması, ünlü biriyle ilgili olması, Merak uyandıracak olması (Arsan, 2003: 137-138) olarak sıralamaktadır. Bunun dışında haberde olması gereken haber değerleri genellikle beş ana başlık altında toplanmaktadır. Bunlar: Gerçekçilik (doğruluk), Yenilik/güncellik (Zamanlılık), Yakınlık/İlginçlik, Önemlilik ve anlaşılabilirlik olarak sıralanabilir. (Denover, 1963: 7, Yüksel ve Gürcan, 2005: 79, Tokgöz, 2008: 227

Bütün bu özellikler doğrultusunda Türk tarihinde önemli bir süreci oluşturan I. ve II. İnönü savaşları dönemi Sovyet Rusya basınında geniş yer bulmuştur. Bu da bize I. ve II. İnönü savaşları döneminin Sovyet Rusya basını için haber değeri taşıdığını göstermektedir. İnönü Savaşlarında kazanılan başarılar sonrasında Türkiye Büyük Millet Meclisi’nin hem içeride hem de dışarıda otoritesini artırmıştır, bunun yanında halk arasında büyük bir sevinç yaşanmıştır. Aynı zamanda Sovyet Rusya’nın Türkiye Büyük Millet Meclisi’ne olan ilgisi artmış ve ikili görüşmeler

hız kazanmış ve iki ülke arasında ilişkiler dostluk boyutuna gelmiştir. Bunda, Sovyet Rusya'nın da uluslararası arenada dost devletlere ihtiyaç duyması, güvenlik algısı ve yine Anadolu'da hareket alanı bulan sosyalist hareketin vb. gelişmelerin etkili olduğu söylenebilir.

Geçmişte yaşanan olayları yazılı basın gözüyle irdelemeyi amaçlayan bu çalışmada, tarihimizde önemli dönemeçlerinden biri olan I. ve II. İnönü Savaşları döneminin yabancı bir basının gözünde nasıl yansıtıldığı, Sovyet Rusya gazetelerinde yer alan haber, makale, yorum, resmi beyanlardan vb. yola çıkılarak analiz edilmektedir.

Birinci İnönü Savaşı ve Tarihi Rolü

Saldırıları sonrasında Balıkesir ve Bursa'yı ele geçiren Yunanlılar Bursa-Uşak hattının hâkimiyetini kontrolleri altına almışlardır. Böylelikle Türk askerlerinin bulunduğu İnönü Mevzilerine yaklaşmışlardır. (Selek 1981: 92; Şapolyo 1966: 66-70) cephede bu çekişmeler yaşanırken diğer taraftan da Kuvay-i Milliye'nin yerine düzenli ordu kurulmaya çalışılmaktadır. Yunanistan tarafında ise, yapılan seçimleri kaybeden Başbakan Venizelos ülkeyi terk etmiştir. Yunanistan Kralı Aleksandr da çok yakın bir zamanda hayatını kaybetmesi nedeniyle ülkede bir iktidar boşluğu yaşanmaktadır. Ülkede ortaya çıkan bu iktidar boşluğuna İngilizler müdahale etmiş ve Türk-Yunan Savaşı'nın devam ettirmek amacıyla Constantine iktidara getirilmiştir (Tansel 1974: 21; Köstüklü 1991: 603).

Türk ordularının Çerkez Ethem ve birlikleriyle mücadele ederken kendilerine karşı önemli bir direniş gösteremeyeceğini düşünen Constantine, Çerkez Ethem İsyanından yararlanarak askerlerine ilerleme emrini vermiştir. Bunun üzerine Bursa'daki Yunan ordusu, iki koldan Eskişehir üzerine, Uşak'taki birlikler de Afyon'a doğru harekete geçmişlerdir. Bu sırada İnönü mevzisinde toplanan Türk birlikleri de Yunan taarruzuna karşı hazırlıklarını tamamlamışlardır. Genel taarruza geçen Yunanlılar İnönü mevkiinde Türk birliklerinin şiddetli direnişiyle karşılaşılır. Her iki tarafın da ağır kayıplar verdiği bu savaşı kazanmayı bir zorunluluk olarak gören İsmet Paşa, Ankara'dan gelen takviye kuvvetlerle birlikte, Yunanlıların genel taarruzuna tüm gücüyle karşı koymuş ve şiddetli çarpışmalar yaşanmıştır. Yunanlılar, yaşanan şiddetli çarpışmalar sonunda, Türk direnişi karşısında herhangi bir başarı gösteremeyince, geri çekilmiş ve Bursa civarındaki eski mevzilerine dönmüşlerdir (İnönü 1985: 240-42; Tansel 1974: 23-24).

İnönü mevziinde bu gelişmeler yaşanırken İzzettin Bey Komutasındaki Türk askerleri, Çerkez Ethem kuvvetlerini iyice zayıflatmışlardır. Yunan kuvvetlerinin geri çekildiği haberi ile birlikte, Ethem kuvvetleri dağılmaya başlamışlardır. Güney Cephesi Komutanı Refet Bey'in de İzzettin Bey Komutasına yardım etmesiyle birlikte, Çerkez Ethem ve kuvvetleri Yunanlılara sığınmıştır. Böylelikle düzenli orduya karşı bir tehlike de ortadan kalmıştır (İnönü 1985: 242-43).

Kazanılan I. İnönü Savaşı'nın Milli Mücadele tarihimiz açısından önemi oldukça büyüktür. Her şeyden önce düzenli ordunun batı cephesinde kazandığı bu ilk zafer, Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin içeride ve dışarıda otoritesini artırmıştır. (Eroğlu 1985: 75). Ayrıca bu zafer ile birlikte halk büyük bir sevinçle, bütün yurttta gösteriler yapmıştır. Zafer diğer cephelere de moral vermiş, Milli Mücadele azmini arttırmıştır. Bunun yanında özellikle Avrupalı Devletler Türkiye Büyük Millet Meclisi'ni kendilerine muhatap almaya başlamışlar ve Ankara Hükümeti'ne karşı tutumları bu savaştan sonra oldukça değişmiştir. Yunanlıların İnönü'de yenilmeleriyle birlikte, Sevr Antlaşması'nı silah gücüyle Türklere zorla kabul ettiremeyeceklerini anlayan İtilaf Devletleri, durumu daha ciddi değerlendirerek, acilen Londra'da bir konferans yapılmasına karar vermişlerdir. Ankara Hükümeti temsilcilerinin Londra'ya davet edilmesi, İtilaf Devletleri tarafından Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin resmi olarak tanındığını, Milli Mücadele Hareketi'nin ciddiye alındığını göstermektedir (Köstüklü 1991: 605-607). Aynı zamanda bu zaferden sonra, Sovyet Rusya ile Moskova Antlaşması, Afganistan ile de ittifak antlaşması imzalanmıştır. Bu antlaşmalarla Afganistan ve Sovyet Rusya TBMM Hükümetini resmen tanımıştır.

İkinci İnönü Savaşı ve Tarihi Rolü

Yunan Genel Kurmay Başkan Yardımcısı Sarıyannis'ten İngiltere Dışışleri Bakanı Lord Curzon'un, hafifletilmiş Sevr Antlaşması'nın Türkler tarafından yine reddedilmesi durumunda neler yapılabileceğini sorması üzerine, kısa sürede Ankara'ya hatta Sivas'a kadar gidip Ankara Hükümeti'nin gücünü tamamen yok edebileceğini iddia ederek bu hareket için hazır olduğunu belirtmiştir (Sonyel 2003: 26). Sonunda Yunanlıların beklediği fırsat Londra Konferansı'nda Sevr Antlaşması reddedilmesiyle birlikte doğmuştur. Bunun üzerine Yunanlılar takviye edilmiş kuvvetleri ile saldırıya geçmiştir. (Alpargu ve Diğerleri 2001: 300). İki koldan başlayan Yunan saldırıları Bursa ve Uşak bölgelerine yönelmiştir. Kollardan birisi Dumlupınar'ı işgal ederek Afyon'a girerken, diğeri ise, Bilecik ve Pazarcık'ı ele geçirerek Türk kuvvetlerinin bulunduğu İnönü mevzilerine ulaşmıştır. Burada yapılan şiddetli çarpışmalarda Yunanlılar üstünlük kurmuşlardır. Bu durum karşısında Refet Bey komutasındaki askerlerin bir kısmı ile Türkiye Büyük Millet Meclisi Muhafız Taburu İnönü mevzilerine gönderilmiştir. Böylelikle takviye edilen Türk ordusu, karşı taarruza geçerek, Yunan ordusunun geri çekilerek, Bursa'ya geri dönmek zorunda kalmışlardır. Bu sırada Uşak ve Afyon bölgelerinde Yunan ordularıyla Türk birlikleri arasında çok çetin savaş yaşanmaktadır. Bu nedenle İnönü cephesindeki birlikler, hemen buraya kaydırılmıştır. Böylelikle Afyon'u boşaltmak zorunda kalan Yunanlılar, Aslıhanlar Savaşı'nda da

yenilmişlerdir, ancak Dumlupınar Yunan işgali altında kalmıştır (Tansel 1974: 79-84; İnönü 1985: 248-250). Elde edilen bu zaferlerle birlikte bir taraftan halk arasında sevinç yaşanırken, diğer taraftan da halkın kendine özgüveni gelmiştir. Ayrıca, Birinci İnönü Savaşı'nda olduğu gibi İkinci İnönü Savaşı'nda da savunmada kalan Türk orduları, artık karşı taarruza geçmişlerdir. (Kurtcephe ve Beden 2006: 301). Aynı zamanda Türk ordusunun Birinci ve İkinci İnönü Savaşları'nı kazanması İtilaf Devletleri arasındaki görüş ayrılıklarını iyice belirgin bir hale getirmiştir. Bu savaşlardan sonra Fransa ve İtalya, İngiltere'den ayrı bağımsız bir siyaset izlemeye başlayarak, Fransa, Türkiye ile antlaşma yapmak üzere Franklin Bouillon'u Ankara'ya göndermiş, İtalyanlar da Anadolu'da işgal ettikleri topraklardan çekilmeye başlamıştır (Eroğlu 1985: 82).

Kitle İletişim Araçları Olarak Gazetelerin Haber ve Bilgi Verme ve Kamuoyu Oluşturma Rolü

Basının işlevleri ülkenin yönetim şekline ve zamana göre farklılık göstermektedirler. Ancak genel kabul gören basının işlevleri vardır. Buna göre basının işlevleri; Haber ve bilgi verme (enformasyon), toplumsallaştırma, güdüleme (motivasyon), tartışma ortamı hazırlama ve diyalog, eğitim, kültürün gelişmesine katkı, eğlendirme ve bütünleştirmedir (Kaya 1985: 15-16). Ancak, Haber ve bilgi vermek bir kitle iletişim aracı olarak basının en temel işlevlerinden biridir. Bu amaçla gazeteler toplumun göremediği ve bilmediği olaylar hakkında bilgi vermektedirler. Günümüzde olduğu gibi geçmişte de gazeteler, dünyada meydana gelen enformasyon akışını yoğurup sentezleyerek bireylerin uzak ve yakın çevrelerinde meydana gelen olayları haber olarak vermektedir (Tokgöz, 1994: 34, 37).

Kitle iletişim araçları her şeyden önce belirli olay ve olgularla ilgili olarak bir takım bilgilerin sunulduğu araçtır. Önemli bir bilgi kaynağı olan kitle iletişim araçları dünyada meydana gelen enformasyon akımını yoğurup işleyerek haber haline getirmektedir (Işık, 2000: 77). Gazeteler bu süreci yerine getirirken farklı ajans ve kaynaklardan almış olduğu haberleri topluma sunmadan belirli süzgeçlerden geçirilir ve hangi haberin verilir verilmeyeceğine, hani haberin öncelikli olacağına ve hangi habere ne kadar değinileceğine karar verilir. Bu işlem yerine gelirken gazetenin genel yayın politikası belirleyici olmaktadır. Ancak, bir kitle iletişim aracı olarak gazetelerin haber ve bilgiyi verirken temel amacının, ülke ve dünya sorunlarının objektif olarak toplum tarafından öğrenilmesini ve bu sorunlar üzerinde toplumsal görüşün oluşmasını sağlamak olmalıdır (Güz, 2005: 14). Başka bir ifadeyle Basının haber ve bilgiyi topluma aktarırken amacı belirli bir guruba ya da siyasi fikre çıkar amacı gütmeyen topluma doğru haberi ve bilgiyi vermek ve kamuoyunun serbest oluşmasına katkı

sağlamak olmalıdır. Çünkü Kitle iletişim araçları, haberlerle ve bunun yanında diğer içerdikleri konulardaki enformasyonlar ile insanların gündelik yaşamlarında büyük öneme sahiptirler. İnsanlar toplumsal olaylar hakkında bilgi edinebilecekleri temel kaynak olması, basının insanlar üzerinde etkili olmasına yol açmaktadır (Turan, 1992: 46).

Basının haber verme işlevi yanında bir o kadar önemli olan işlevi basının kamuoyu oluşturma işlevidir. Basın kamuoyunu yansıttığı kadar onu biçimlendirme eğilimi de taşımaktadır. Bireyler gazetelerde okudukları, görüşlere her zaman katılmasa da etkisi altında kalır (Duvanger, 1973: 100).

Kitle iletişim araçları öncelikle toplumdaki çeşitli olayları, durumları kitlelere ileterek haber verme işlevini yerine getirmektedirler. Böylelikle iletişim araçları önemli toplumsal, siyasal ve ekonomik olayların konu ile ilgilenen bireylere iletilmesinde yardımcı olurlar. Bir başka ifadeyle bu araçlar haber verme işlevi sayesinde halkın dikkatini bazı noktalara çekerek kamuoyunun oluşmasına katkıda bulunmaktadır (Truman, 1951: 220). İster özgürlükçü demokratik toplumlarda ister otoriter rejimlerde olsun basın bu yolla kamuoyunun yaratılmasına etkide bulunmaktadır. Basın bunu yaparken, haber ve enformasyon hedef kitleye ulaşmadan önce çeşitli kapı tutuculardan geçer. Gazete ve televizyonun editörü haber kanallarını gözleyen, hangi konuların geçeceğine, hangilerin kesileceğine karar veren kapı tutucular olarak en son halkadır. Kapı tutucuların seçme, şekillendirme, ortaya koyma, vermeme ve tekrarlayıp tekrarlamama ile ilgili kararları enformasyon denetiminin önemli parçasını oluşturur (Erdoğan ve Alemdar, 2005: 182).

Basın, haber ve bilgilerin önem sıralamasını belirleyerek, toplum adına neyi ne kadar bilmesi gerektiğine karar vermektedir. Kitle iletişim araçlarının gündemine alarak verdiği haberler toplum tarafından önemli olarak algılanmakta diğer konular ise önemsiz kabul edilmektedir (Işık, 2002: 74-75). Ancak řu da unutulmamalıdır basın başlı başına kamuoyunu oluşumunda tek etken değildir.

Kitle iletişim araçlarında en fazla yer alan konu, kamuoyu tarafından da en önemli konu olarak algılanmaktadır. Kitle iletişim araçları içerikleri ile insanların ne düşüneceğine değil, ne hakkında düşüneceğine etki ettiği görüşü kabul görmektedir (Yumlu, 1994: 93). İnsanlar, kitle iletişim araçlarında yayınlanan haberleri okuyarak ya da izleyerek dünyada neler olup bittiği konusunda bilgi sahibi olmaktadır. Hangi konuların gündemin ilk sıralarında oldukları, hangi konuların önemsiz kabul edildiğini kitle iletişim araçlarının o konulara, nerede, ne kadar ve nasıl, yer verdiği ile belirlenmektedir (Yüksel, 2001: 22- 23).

Araştırmanın Amacı

Tarihsel olaylara tarih kitapları dışında farklı bir bakış açısıyla bakabilmek için basın taraması ve basın analizi çalışmaları önemli bir yer tutmaktadır. Bunun yanında özellikle önemli tarihsel olaylarımıza ilişkin Rus basını üzerine çok az ve belirli konular üzerinde çalışma yapıldığı görülmektedir. Ayrıca, Basın analizi yoluyla, kamuoyunun nasıl bilgilendirildiği de görülebilmektedir. Diğer yandan, çalışmada ele alınan I. ve II. İnönü Savaşları, Türk Kurtuluş Savaşı'nın ve Türk dış siyaseti açısından önemli dönüm noktalarından birini oluşturmaktadır.

Bu bağlamda, yazılı basın analizi yoluyla, yakın tarihimizde önemli bir yere sahip olan I. ve II. İnönü Savaşlarının Sovyet Rusya yazılı basınında tarih kitapları dışında nasıl yansıtıldığı, kamuoyuna I. ve II. İnönü Savaşları Dönemindeki gelişmelerin nasıl aktarıldığı görmek amaçlanmaktadır. Ayrıca bu çalışmayla, uluslararası ilişkiler, tarih, basın tarihi gibi çalışma alanları için katkıda bulunmak amaçlanmaktadır.

Araştırmanın Yöntemi, Kapsamı ve sınırlılıkları

Bu çalışma kapsamında, Pravda ve İzvestiya gazeteleri örneklem olarak alınmış ve veri toplama tekniği olarak içerik analizi uygulanmıştır. I. ve II. Savaşları'nın başlangıç tarihlerinin on gün öncesinden ve bitiminden on gün sonrasına kadar geçen sürede Türkiye ve I. ve II. İnönü Savaşları'na ilişkin ilgili sayfalarda yer alan haberler içerik analizine tabii tutulmuştur. İçerik analizi uygulanan gazeteler 26 Aralık 1920 – 13 Ocak 1921, 17 Mart 1921- 10 Nisan 1921 tarihleri arasında kalan sayılarını kapsamaktadır. Bu doğrultuda Pravda Gazetesi'nde 27, İzvestiya Gazetesi'nde 36, toplamda ise 63 haber kodlamaya dâhil edilmiştir. İçerik analizi kapsamında sınıflandırma sistemi 8 değişkenden oluşmaktadır. Bunlar; “ Türkiye, I. ve II. İnönü Savaşları ile ilgili yayınlanan haberlerin sayısı”, “haber yayımlandığı gazete”, “haber yayı tarihi”, “haber başlıkları” (haberde geçen konu ya da temalar), “haber sayfadaki konumu”, “haber kaynağı”, “haber yayımlandığı sayfa”, “haber satır-sütunu” şeklinde sıralanmaktadır. Bu değişkenlere göre her bir haber için haberin hangi, gazetede yayımlandığı, haberin yayı tarihi, haber başlığı, haberin sayfanın neresinde bulunduğu, haberin hangi kaynaklı olduğu, haberin hangi sayfada bulunduğu, haberin satır ve sütunu tek tek kodlanmıştır. Bu kodlamalar verildikten sonra haberlerin içerikleri üzerinden Pravda ve İzvestiya gazetelerinde Türkiye, I. ve II. İnönü Savaşları döneminin nasıl yansıtıldığı, hangi haberlerin ön plana çıkarıldığı ve nelerin vurgulandığı açıklanmaya çalışılmıştır.

Çalışmanın evreni, I. ve II. İnönü Savaşları dönemi Sovyet Rusya'da yayınlanan tüm gazeteleri kapsamaktadır. Gazeteler temelde beş neden gözetilerek örnekleme dâhil edilmiştir. Birincisi, gazetelerin tirajlarının fazla olması, ikincisi, gazetelerin ulusal olması, üçüncüsü, dış

haberlerin olması ve dördüncü olarak, gazetelerin günlük çıkıyor olması ve son olarak da, bu özellikleri taşıyan gazetelerin arşivlerde yeterli sayısının olması ve ulaşılabilirliğidir. Bu doğrultuda, Pravda ve İzvestiya gazeteleri örneklem olarak alınmıştır.

7 Kasım 1917 tarihinde Lenin önderliğindeki Bolşevik Devrimi'nden sonra yeni kurulmuş olan sistemin politikasını yürütecek ve onun çıkarlarını koruyacak basın inşa edilmeye çalışılmıştır. Bu amaçla Rus gazeteciliği “tek parti gazeteciliği” olarak yapılandırılmaya başlanmıştır. Ancak basında kaos ve çatışmalar yeni sistemin kurulmasına kadar devam etmiştir. Bu süreçte ise, yeni Sovyet İktidarı Muhalif basını ortadan kaldırmak için girişimlerde bulunarak yeni kararnamele çıkarmıştır (Grabelnikov, 2001: 76-78; Kuznetsov, 2002: 76).

Bu doğrultuda siyasi iktidar tarafından 1917-1918 yıllarında burjuvaya ait 170 gazete ve muhalif partilere ait olan 167 dergi ve gazete kapatılmıştır. 1919 yılına ise ortada muhalif basın diye bir şey kalmamıştır. Bununla birlikte komünist basın dönemi başlamıştır (Grabelnikov, 2001: 76-78).

Burjuva ve muhalif partilerin basın organları sindirilmiş olsa da Bolşevikler ve karşıtları arasında yaşanan iç çatışma 1921'lere kadar devam etmiştir. Bu iç çatışma ve kargaşada Sovyet basınında iktidar yanlısı ve güdümlü gazetelerin sayısında artış görülmektedir. Buna göre 1918 sonlarına ülkede 884 gazete mevcutken, 1920 sonrasına doğru ülkede gazete sayılarının 1080 'e ulaştığı görülmektedir. Ancak bu rakamlarda sürekli bir dalgalanma olduğu görülmektedir (Ovsepyan,1999)

1922'lerde siyasi iktidarın gazeteleri finanse etmeyeceğini bildirmesiyle birlikte zaten bir kaosta olan basın krize girmiştir. Buna göre, 1922'nin başlarında Sovyet Rusya'da 803 gazete çıkarken, yılın ortalarına doğru çıkan gazete sayısı 300'lere kadar düşmüştür. Bunun yanında yeni rejimin merkezi gazetesi olan Pravda'nın tirajı 250 binlerden 100 binlere kadar gerilemiştir. Daha sonra ise yaşanan bu krizin yeniden devletin gazetelere mali destek vermeleriyle birlikte aşıldığı görülmektedir (Ovsepyan, 1999).

Bu ve daha sonraki dönemlerde Sovyet basınında Pravda ve İzvestiya gazetelerin ön plana çıktıkları görülmektedir. Bu iki gazete siyasi iktidarın en temel resmi yayın organları olarak yayınlarına devam etmişlerdir. Diğer gazetelerde olduğu gibi Pravda ve İzvestiya gazetelerinin de temel misyonları siyasi iktidarın ideolojisini halka empoze ederek, propagandasını yaparak komünizmin yayılmasına katkı sağlamak olmuştur. Özellikle İzvestiya Gazetesi Sovyetler Birliği'nin Uluslararası ilişkilerine dış politikasını duyururken, Pravda Gazetesi ise, başka ülkelerdeki gelişmeler ön plana çıktığı görülmektedir. Her iki gazetede de dönemin şartlarına göre az sayıda fotoğrafa yer verilmiştir.

Verilerin Analizi ve Bulguların Yorumlanması

Bu dönemdeki Pravda gazetesinde Türkiye ile ilgili haberlere baktığımızda 11 ana başlık 13 alt başlık bulunduğunu görmekteyiz. Birisi dışında bütün ana başlıklar “Türkiye’de” olarak atılmıştır. Alt başlıklar ise, dönemin gelişmeleri ile ilgili olarak siyasi olayları ve savaşları içermektedir. Haber kaynaklarına baktığımızda haber kaynaklarının Rosta (Rusya Radyo Telgraf Ajansı) olduğu görülmektedir. Bu dönemin ilk haberi 26 Aralık 1920 tarihli ‘Türkiye’de’ ana başlığıdır. Haberin alt başlığı ‘Ankara Büyük Millet Meclisi’nin Talepleri’ olarak verilmiştir. Haber 4. Sayfa orta sütun orta sayfadan verilmiştir. Haberin içeriğinde, Ankara Büyük Millet Meclisi, Sevr Antlaşması’nda değişiklikler yapılarak İzmir, Trakya ve Adana’nın Türkiye’ye geri verilmesini, kapitülasyonların tamamen kaldırılarak, ekonomik bağımsızlık talep ettikleri. Milliyetçilerin Müslümanları bir araya getirmek için aktif çalışmalar yaparak Anadolu’da, Kafkaslarda, Orta Türkistan’da kurumlar kurdukları, Aynı zamanda askeri seferberlik başlatıldığı bildirilmiştir. Bunun yanında haberde İstanbul Hükümeti ile Ankara Hükümeti arasında görüşmeler başladığı bilgisi verilmiştir.

Tablo 1: Birinci İnönü Savaşı Dönemi Pravda Gazetesinde Çıkan Haber Başlıkları, Yılları, kaynakları, satır-sütunları ve sayfaları

No:	Haber Tarihi	Haber Başlığı	Haber Konumu	Haber Kaynağı	Haberin Sayfası	Sütun Satır
1	26.12.1920	Türkiye’de Ankara Büyük Millet Meclisi’nin Talepleri	Orta sayfa Orta sütun	Rosta	4	1-Sütun 24-Satır
2	28.12.1920	Türkiye’de Büyükelçi Moskova’ya Gitti	Orta sayfa Orta sütun	-	2	1-Sütun 4-Satır
3	31.12.1920	Türkiye’de Kemalistlerin Zaferi	Orta sayfa Orta sütun	Rosta	4	1-Sütun 5-Satır
4	31.12.1920	Kemalistlerin Kongresi	Orta sayfa Orta sütun	Rosta	4	1-Sütun 8-Satır
5	01.01.1921	Rusya ve Türkiye	Orta Üst Sütun		2	2-Sütun 49-Satır
6	01.01.1921	Türkiye’de Komünist Partisi	Sağ üst Sütun	Rosta	2	1-Sütun 8-satır
7	04.01.1921	Türkiye’de Anadolu Hükümeti’nin Üyeleri	Sol üst sütun	(O.V.NKİD) Yazar	3	1-Sütun 32-Satır
8	11.01.1921	Türkiye’de Doğru mu?	Orta Alt Sütun	Rosta	3	1-Sütun 23-Satır
9	11.01.1921	Yeni Seçim Kanunu	Orta Alt Sütun	Rosta	3	1-Sütun 9-Satır
10	12.01.1921	Türkiye’de	Sol alt Sütun	Rosta	2	1-Sütun 35-satır
11	13.01.1921	Türkiye’de Kemalistlerin Taarruzu	Orta sayfa orta sütun	Rosta	3	1-sütun 8-satır
12	13.01.1921	Kemalistler Yalova Şehrini Ele Geçirdiler	Orta sayfa orta sütun	Rosta	3	1-sütun 4-satır
13	13.01.1921	Rusya ile ilişkiler Departmanı	Orta sayfa orta sütun	Rosta	3	1-sütun 4-satır

28 Aralık 1920 tarihli 2. Sayfa orta sütun orta sayfadan verilen haberin ana başlığının yine ‘Türkiye’de’ oluşturmaktadır. Haberin alt başlığında ‘Büyükelçi Moskova’ya gitti’ başlığı atılmıştır. Haberde kısaca, Ankara Hükümeti Büyükelçisi Ali Fuat Paşa’nın Moskova’ya gittiği bildirilmiştir. 31 Aralık 1920 tarihli 2. Sayfa orta sütun orta sayfadan verilen ‘Türkiye’de’ ana başlıklı haberin altında iki alt başlık bulunmaktadır. Bunlardan ‘Kemalistlerin Zaferi’ başlıklı haberde, Kemalistlerin Uşak ve çevresini ele geçirdikleri bildirilmektedir. Diğer haberin başlığı ‘Kemalistlerin Kongresi’ olarak atılmıştır. Haberde, Kemalist Milli Meclis Üyeleri ve Askeri Delegelerin katıldığı kongrede sadece Bolşevikler ve Kemalistlerin ilişkileri üzerine konuşulduğu bildirilmiştir.

1 Ocak 1921 tarihli haber diğer haberlere göre daha geniş verilmiştir. 2. Sayfa orta sütun orta sayfadan verilen haberin başlığı ‘Türkiye ve Rusya’ olarak atılmıştır. Haberde, Kemal Paşa’nın İstanbul’a Ankara ve İstanbul Hükümetleri arasında imzalanacak barış antlaşmasına bazı şartların eklenmesi için albay gönderdiğinin yalan ve provokasyon olduğu, Türk Halkının elinde silah ile vatanı koruduklarını, bu haberi çıkaranların halk arasında kargaşa yaratmak, Müslümanları hükümete karşı ayaklandırmak ve Türk-Rus halklarının dostluklarından şüphe duymalarını isteyenlerin olduğunu bildirdiği belirtilmektedir. Yine 1 Ocak 1921 tarihte 2. Sayfa sağ sütun üst sayfadan verilen haberde ‘Türkiye’de’ ana başlığı atılmıştır. Haberin alt başlığında ‘Komünist Partisi’ başlığı bulunmaktadır. Haberde, Türkiye’de Komünist Partisi’nin hem halk hem de Millet Meclisi üyeleri arasında taraftarının çok olduğu bildirilmiştir

4 Ocak 1921 tarihli 3. Sayfa sol sütun üst sayfadan verilmiştir. ‘Türkiye’de’ ana başlık altında ‘Anadolu Hükümeti’nin Üyeleri’ alt başlığı bulunmaktadır. Haberde, Büyük Millet Meclis üyelerinin iki dereceli seçimle seçildiği, her bölgeden 5 temsilci olduğu, Hükümetin başı olan Mustafa Kemal’in Büyük millet meclisini temsil ettiği, Müttefikler tarafından dağıtılan İstanbul meclisinin üyelerinin Anadolu’ya gelmekte oldukları, Büyük Millet Meclisi’nde 250 milletvekilinin olduğu ve hükümette bakanlıkların ve komutanlıkların dağılımı bildirilmektedir.

11 Ocak 1921 tarihli ‘Türkiye’de’ ana başlık altında 3. sayfa orta sütun alt sayfadan ‘Doğru Mu’ alt başlıklı haber verilmiştir. Haberde, Kemal Paşa’nın Müttefikler ile müzakere için bir heyeti Paris’e gönderdiği, Ankara ve Antanta arasında bir anlaşmaya varılacağını düşünenlerin çok olduğu, Kemalistlerin Antanta Antlaşmasını imzaladığında ancak Türkiye’nin bağımsız olabileceğini ve bu Anlaşmanın Türkiye Rusya ilişkilerini bozmayacağı, İzzet Paşa’nın Kemalistler ile anlaştığı ve bu anlaşmanın 18 maddeden oluştuğu, milliyetçilerin İzmir ve Trakya meselesi üstünde ısrar ettiklerini bildiren farklı konular içeren bir haberdir. Diğer bir alt başlıkta ise, ‘Yeni Seçim Kanunları’dır. Bu haberde, Ankara Büyük Meclisi yeni seçim kanunu hakkında kanun yayınladığını, bundan sonra profesyonel seçimler uygulanacağı, avukat, sağlık memuru,

öğretmen, çiftçi, demirci gibi farklı meslektekilerin seçimlere katılabileceği bildirilmiştir.

12 Ocak 1921 tarihli 2. Sayfa sol sütun alt sayfadan geniş olarak verilen haberin başlığı 'Türkiye'de' olarak atılmıştır. Haberde, antlaşma şartlarını bildirmesi için gönderilen telgrafa Mustafa Kemal, kendisinin antlaşma şartlarının sorumlusu olmadığını, sorumlunun Büyük Millet Meclisi olduğunu, Büyük Millet Meclisi'nin Türk halkının İmparatorluk ve Kapitalizmden kurtulabileceğine, milli gücün iradesiyle bağımsızlıklarını kurabileceklerine inandıklarını, bunun yanında Büyük Millet Meclisi'nin ilk amacının tarım, eğitim, adliye, maliye, siyasi ve ekonomi alanında yapılacak devrimlerle halkın refah içinde yaşamasını sağlamak olduğu belirtilmiştir.

13 Ocak 1921 tarihli 3. sayfa orta sütun orta sayfadan 'Türkiye'de' ana başlığı altında verilen 'Kemalistlerin Taarruzu' alt başlığında, Türk ordularının kanlı savaş sonrasında Yunan ordusunu dağıttığını, bu olaydan sonra Türk Ordusunun Anadolu'da güçlü ve tehlikeli duruma geldiği, Mustafa Kemal'in askerlerinin İzmit'e yöneldiklerini ve Yunanlıları zor durumda bıraktıklarını bildirmektedir. Diğer bir alt başlık 'Kemalistler Yalova Şehrini Ele Geçirdiler' olarak verilmiştir. Haberde Yalova'nın Kemalistler tarafından ele geçirildiği bildirilmektedir. Aynı sayfa ve sütundan verilen diğer bir alt başlık ise, 'Rusya ile ilişkiler Departmanı' olarak atılmıştır. Haberde, Ankara Hükümeti Moskova ile ilişkiler adı altında yeni departmanlık açtığı bildirilmiştir.

Tablo 2: İkinci İnönü Savaşı Dönemi Pravda Gazetesinde Çıkan Haber Başlıkları, Yılları, kaynakları, satır-sütunları ve sayfaları

No:	Haber Tarihi	Haber Başlığı	Haber Konumu	Haber Kaynağı	Haberin Sayfası	Sütun Satır
2	17.03.1921	Türkiye Komünist Partisi	Orta sayfa orta sütun	-	1	1-sütun 28-satır
3	17.03.1921	Türkiye'de Fransa'dan Tavsiye	Sol alt sütun	Rosta	3	2-sütun 18-satır
4	20.03.1921	Türkiye ile Anlaşma Dış İşleri Halk Komiserliğinden	Orta üst sütun	-	2	2-sütun 59-satır
5	26.03.1921	Türkiye'de Yunanlıların Saldırısı	Sağ üst sütun	Rosta	3	1-sütun 3-satır
6	29.03.1921	Türkiye'de Rusya ile Yapılan Anlaşmanın Sonucu	Orta sayfa orta sütun	Rosta	3	1-sütun 16-satır
9	09.04.1921	Türkiye'de Yunanlıların Kaybı	Sol alt sütun	Rosta	3	1-sütun 4-sütun
10	09.04.1921	Türklerin Taarruzu	Orta üst sütun	Rosta	3	1-sütun 8-satır
11	09.04.1921	Yunanlıların geri çekilişi	Orta üst sütun	Rosta	3	1-sütun 5-satır
12	10.04.1921	Yakın Doğuda Zafer şenliği	Sağ üst sütun	Rosta	2	1-sütun 12-satır
13	10.04.1921	Yunanlılar Bursa'yı Tahliye Etdiler	Sağ üst sütun	Rosta	2	1-sütun 6-satır
14	10.04.1921	Türklerin Taarruzu Devam Ediyor	Sağ üst sütun	Rosta	2	1-sütun 18-satır

Bu dönemdeki Pravda gazetesinde Türkiye ili ilgili haberlere baktığımızda 12 ana başlık 5 alt başlık bulunduğunu görmekteyiz. Haber kaynaklarına baktığımızda haber kaynaklarının Rosta (Rusya Radyo Telgraf Ajansı) olduğu görülmektedir. Bu dönemin ilk haberi 17 Mart 1921 tarihli 1.sayfa orta sütun orta sayfadan verilen '*Türkiye Komünist Partisi*' habidir. Haberde, Türkiye Komünist Partisi'nin 1920'de kurulduğu, 4 aylık çalışmasından sonra hükümet tarafından onaylandığı, Anadolu Hükümeti'nin komünist partisine karşı olduğunu ancak, İngiliz ve Fransız emperyalistleri ile mücadele ettiği için Türkiye komünist Partisi'ni desteklediğini, partinin yaşamını sürdürmesi için çok çalıştığını ve Türkiye Büyük Millet Meclisi'nde 30 milletvekilinin Komünist Partini üyesi olduğu bildirilmiştir.

Aynı tarihte 3. Sayfa sol sütun alt sayfadan verilen başka bir haber '*Türkiye'de*' ana başlığı altındaki '*Fransa'dan Tavsiye*' alt başlıklı haberdir. Haberde, Fransızların Ankara Hükümeti Delegatesine İtilaf Devletleri'nin sunduğu yeni teklifi kabul etmelerini tavsiye ettiği bildirilmiştir.

20 Mart 1921 tarihli gazetede '*Türkiye İle Anlaşma*' başlıklı haber 2.sayfa orta sütun orta sayfadan verilmiştir. Haberde 16 Mart 1921'de düzenlenen Türkiye-Rusya konferansında Türkiye-Rusya Dostluk Anlaşmasının imzalandığı bildirilmiş ve anlaşmanın maddelerine yer verilmiştir.

26 Mart 1921 tarihli 3. Sayfa sağ sütun üst sayfadan '*Türkiye'de*' ana başlık olarak verilen haberin alt başlığını 'Yunan saldırıları' oluşturmaktadır. Haberde, haberde kısaca Yunanların saldırıya geçtikleri bildirilmiştir. 29 Mart 1921 tarihli '*Türkiye'de*' ana başlığı atılmıştır. Alt başlık olarak 3 sayfa orta sütun orta sayfadan '*Rusya İlen Yapılan Anlaşmanın Sonucu*' başlığı atılmıştır. Haberde, Herkesin Rus-Türk dostluk anlaşmasını konuştuğu, resmi gazetelerin yanında özel gazetelerinde bu anlaşmaya yer verdiğini, basına göre bu anlaşmanın Türk halkının tek kurtuluşu olduğunu belirttikleri, Türk halkının artık biz güçlüyüz, Çünkü Bolşevikler ile beraberiz, bir tümen subayının ise, artık doğu cephemizde asker tutmamıza gerek yok batı cephemizde ise kendi gücümüz yeterli dediği, anlaşmanın imzalandığı her yerde konuşulduğu bildirilmektedir.

4 Nisan 1921 tarihli '*Türkiye'de*' ana başlıklı haberin altında 3. Sayfa sol sütun alt sayfadan '*Yunların Kaybı*' alt başlığı verilmiştir. Haberde, Kemalistlerin iddiasına göre Yunanlardan yaklaşık 4000 asker ve 150 subayın yok edildiği bildirilmiştir. 9 Mart 1921 tarihli 3. Sayfa orta sütun üst sayfada '*Türklerin Taarruzu*' haberi bulunmaktadır. Haberde, Yunan askerlerinin yenildiği ve geri çekildiği, Türk askerlerinin ise saldırıya devam ettikleri, Yunanlıların zor durumda olduğu ve batının büyük devletlerinden yardım istediği bildirilmiştir. Yine 3. Sayfa orta sütun üst sayfadan verilen aynı tarihli haberde, '*Yunanların*

Geri Çekilişi' bulunmaktadır. Haberde, Yunan askerlerinin geri çekildiği ve Anadolu'da durumu ciddileştirdiği bildirilmiştir.

10 Nisan 1921 tarihli gazetede '*Yakın Doğu'da*' ana başlığı altında 2. Sayfa sağ üst sütundan '*Zafer Şenliği*' haberi verilmiştir. Haberde, Bütün Türk gazetelerinin haberlerin sadece zafer hakkında olduğu, meclisin zaferden sonra özel bir oturum düzenlediği, savunma bakanına ödül verildiği, 5 gün süren saldırılardan sonra Türk zafer kutlamalarının yapıldığı bildirilmiştir.

Tablo 3: *Birinci İnönü Savaşı Dönemi İzvestiya Gazetesinde Çıkan Haber Başlıkları, Yılları, kaynakları, satır-sütunları ve sayfaları*

No:	Haber Tarihi	Haber Başlığı	Haber Konumu	Haber Kaynağı	Haberin Sayfası	Sütun Satır
1	28.12.1920	Türkiye Antanta Yalanlarının Çürütülmesi	Orta sayfa Orta Sütun	Rosta	1	2-sütun 14-satır
3	31.12.1920	Türkiye Kemalistlerin Kongresi	Orta sayfa Orta Sütun	Rosta	3	1-sütun 8-satır
4		Kemalistlerin Askeri Başarısı	Orta sayfa Orta Sütun		3	1-sütun 5-satır
5	01.01.1921	Türkiye Komünistler Ankara'da	Orta sayfa Orta Sütun	Rosta	3	1-sütun 8-satır
6	04.01.1921	Türkiye Kaçınılmaz...	Sağ sütun orta sayfa		2	1-sütun 18-satır
7		Türkiye Kemalistlerin Başarısı	Sağ üst sütun	Rosta	2	1-sütun 15-satır
8	11.01.1921	Kemalistler ve Müttefikler Arasındaki Görüşmeler	Sağ üst sütun	Rosta	2	1-sütun 13-satır
9		Yeni Seçim Kanunları	Sağ üst sütun	Rosta	2	1-sütun 9-satır
10	12.01.1921	Türkiye Konstantinopolis Hükümeti ve Kemalistler	Sol üst sütun	Rosta	3	1-sütun 11-satır
11	14.01.1921	Uyanan Türkiye	Sağ alt ve sol üst sütun		2-3	2-sütun 80-satır
13	16.01.1921	Türkiye Müttefiklerin Ankara Hükümeti ile Görüşmesi	Orta sütun Üst sayfa	Rosta	3	1-sütun 19-satır
14		Türkiye Yunanlıların Yenilgisi	Sol üst Sütun	Rosta	3	1-sütun 8-satır
15	18.01.1921	Moskova ile İlişkiler	Sol üst Sütun	Rosta	3	1-sütun 4-satır
16		Antanta ve Kemalistler	Sol üst Sütun	Rosta	3	1-sütun 10-satır
18	19.01.1921	Türkiye Kemalistlerin Başarısı	Orta sütun orta sayfa	Rosta	2	1-sütun 4-satır
19	21.01.1921	Türkiye İzzet Paşa Kemal'e Katıldı	Orta alt Sütun	Rosta	2	1-sütun 23-sütun

Aynı tarihli başka bir haber ‘*Yunanlılar Bursa’ya Tahliye Ettiler*’ olarak 2. Sayfa sağ sütun üst sayfadan verilmiştir. Haberde, Yunanlıların Bursa’ya tahliye ettikleri, Yabancı ülkede olan Yunan subayların Bölüklerine dönmelerinin emredildiği ve ülkede seferberlik ilan edildiği bildirilmiştir. Aynı tarihli diğer bir haberde ‘*Türklerin Taarruzu Devam ediyor*’ olarak 2. sayfa sağ sütun üst sayfadan verilmiştir. Haberde, Saldırıları sonucunda çok sayıda askeri araç gereç ele geçirildiği, Düşmanların dört bir yana kaçtıkları, düşmanın peşinin bırakılmadığı, yunanlıların geçtikleri her yerde camileri, evleri ve kasabaları yaktıkları ve halka zorbalık yaptıkları bildirilmiştir.

Birinci İnönü Muharebesi döneminde gazetelerin savaş dönemi, savaş öncesi ve sonrası onar günlük süreç örneklem olarak ele alınmıştır. Genel olarak baktığımızda bütün ana başlıklar Türkiye olarak atılmıştır. Alt başlıklar ise, dönemin gelişmeleri ile ilgili siyasi olayları ve savaşları içermektedir. Haberler genelde, 2. Ve 3. Sayfalardan verilen Rosta kaynaklıdır.

Bu dönemin ilk haberi 28 Aralık 1920 tarihli 1. Sayfa orta sütun orta sayfadan verilen ‘Türkiye’ ana başlığıdır. Bu haberin alt başlığında ‘Antanta Yalanlarının Çürütülmesi’ haberine yer verilmiştir. Haberde, İngiltere’nin Türkiye ve Sovyet Rusya arasındaki dostluğu bozmaya çalıştığı, çıkan dedikoduların aslı olmadığı ve bunları Türkiye’nin yalanladığı bildirilmiştir. 31 Aralık 1920 tarihli 3. Sayfa orta sütun orta sayfadan verilen ‘Türkiye’ başlıklı ana başlıklı haberin altında iki alt başlığa yer verilmiştir. Bunlar, ‘Kemalistlerin Kongresi’ ve ‘Kemalistlerin Askeri Başarısı’ olarak verilmiştir. Haberlerde, Türkiye Büyük Millet Meclisi Üyelerinin ve komutanların katıldığı Kemalistler Kongresinin Aralık ayı başında yapıldığı, kongrede sadece Bolşevikler ve Kemalistlerin ilişkileri konuşulduğu bildirilmektedir. Diğer haberde ise, Kemalistlerin askeri başarılarından ve ele geçirdiği yerlerden bahsedilmiştir.

1 Ocak 1921 tarihli 3. Sayfa orta sütun orta sayfadan verilen ‘Türkiye’ ana başlıklı haberin altında ‘Komünistler Ankara’da’ alt başlıklı haber verilmiştir. Haberde, Ankara’da Komünist Partisinin Kurulduğu, partinin hem halk, hem de Meclis içinden çok sayıda taraftarı olduğu bildirilmiştir. 11. Ocak 1921 tarihli 2. Sayfa, sağ- üst sütundan verilen ‘Türkiye’ ana başlığı altında, ‘Kemalistlerin Başarısı’, ‘Kemalistler ve Müttelikler Arasındaki Görüşmeler’ ve ‘Yeni Seçim Kanunları’ alt başlıklarına yer verilmiştir. Haberlerde, Türk askerlerinin cephedeki başarılarından, Ankara Hükümetine karşı ayaklanan 800 kişilik Müfrezenin yok edildiğinden, Kemal Paşa’nın müttelikler ile müzakereler için Paris’e bir delege gönderdiği, Antanta ile bir anlaşma yapılırsa dahi bu anlaşmanın Türkiye- Rusya ilişkilerini etkilemeyeceği, bunun dışında yeni seçim kanunlarının kabul edildiği ve farklı meslekten herkesin girebileceği haberlerine yer verilmiştir.

10 Ocak 1921 tarihli 3. Sayfa sol üst sütundan verilen 'Türkiye' ana başlığı altında 'Konstantinopolis (İstanbul) Hükümeti ve Kemalistler' alt başlığına yer verilmiştir. Haberde, İzzet Paşa'nın Kemalistler tarafına geçtiği, Kemal Paşa ve İzzet Paşa'nın kendi aralarında anlaşmaları, anlaşma hakkında herhangi bir bilgi olmadığı bildirilmiştir.

14 Ocak 1921 tarihli haber 'Uyanan Türkiye' olarak verilmiştir. 2. Sayfa orta alt ve sol üst sütunlardan verilen haberde, müttefiklerin otoritelerinin düştüğü, müttefikler tarafından kurulan Ermenistan'ın Kemalistlerin eline geçtiği, Yunanistan üzerinden yapılan Antanta siyasetinin fiyaskoya dönüştüğü, Türkiye'nin olan bitenlerden haberinin olduğu ve Sevr anlaşmasının Türkiye'nin lehine yeniden inceleneceği bildirilmiştir. 16 Ocak 1921 tarihli gazetenin ana başlığı yine 'Türkiye' olarak verilmiştir. Bu haberin alt başlığı 'Müttefiklerin Ankara Hükümeti ile Görüşmesi' olarak atılmıştır. Haberde, Müttefiklerin anlaşma şartlarını bildirmesi için Kemal Paşa'ya gönderdiği telgrafa karşılık Kemal Paşa'nın cevabının anlaşma şartlarının sorumlusunun kendisinin değil Büyük Millet Meclisinin olduğunu ve muhatabın da Büyük Millet Meclisi olduğu bildirilmiştir.

18 Ocak 1921 tarihli 3. Sayfa sol üst sütundan verilen haberin ana başlığı 'Türkiye' olarak atılmıştır. 'Yunanlıların Yenilgisi', 'Moskova ile İlişkiler', 'Antanta ve Kemalistler' haberin alt başlıklarıdır. Haberlerde, Türk ordusunun kanlı savaşlar sonrasında Yunan ordusunu yendiği, Türk ordusunun güçlü bir konuma geldiği, Türk ordusunun hücumu devam ettiği, Ankara Hükümeti'nce Moskova ili ilişkiler biriminin açıldığı bildirilmiştir.

19 Ocak 1921 tarihli haber 2. Sayfa orta sütun orta sayfadan 'Türkiye' ana başlığı altında 'Kemalistlerin Başarısı' haberine yer verilmiştir. Bu haberde, Yalova'nın Kemalistler tarafından ele geçirildiği bildirilmiştir. 21 Ocak 1921 tarihli 2. Sayfa orta alt sütundan 'Türkiye' ana başlığı altında 'İzzet Paşa Kemal'e Katıldı' haberi verilmiştir. İzzet Paşa'nın Kemalistler tarafında olduğu bildirilmiştir.

18 Mart 1921 tarihli 2. Sayfa orta sütun orta sayfadan 'Moskova'ya Güveniyorlar' haberi bulunmaktadır bu haberde, gelişmelerin Ankara ve Moskova ilişkilerini sağlamlaştıracağı bildirilmektedir. 20 Mart 1921 tarihli 1. Sayfa sağ üst sütundan 'Türkiye-Rusya Arasında Anlaşma' başlığı atılmıştır. Haberde, yapılan dostluk anlaşmasının maddelerine yer verilmiştir.

Tablo 4: İkinci İnönü Savaşı Dönemi İzvestiya Gazetesinde Çıkan Haber Başlıkları, Yılları, kaynakları, satır-sütunları ve sayfaları

No:	Haber Tarihi	Haber Başlığı	Haber Konumu	Haber Kaynağı	Haberin Sayfası	Sütun Satır
1	18.03.1921	Moskova'ya Güveniyorlar	Orta sütun orta sayfa	Rosta	2	1-sütun 10-satır
2	20.03.1921	Türkiye-Rusya Arasında Anlaşma	Sağ sütun üst sayfa	Rosta	1	2-sütun 60-satır
3	22.03.1921	Türkiye Ankara Hükümetinin Bütçesi	Sağ sütun orta sayfa	Rosta	2	1-satır 10-sütun
4	27.03.1921	Türkiye Kemalistler ve Sovyet Rusya	Orta sütun orta sayfa	Rosta	2	1-sütun 11-satır
5	30.03.1921	Türkiye Kemalistler Sovyet Rusya İle İlişkiler Tarafından Yana	Sol sütun alt sayfa	Rosta	2	1-sütun 7-satır
6	02.04.1921	Rusya ve Türkiye arasında savaş esirlerinin vatanlarına dönüşü anlaşması	Sol sütun alt ve üst sayfalar	-	3	3-sütun 168-satır
7	03.04.1921	Türkiye Kürtlerin ayaklanması	Sol sütun orta sayfa	Rosta Rosta	2	1-sütun 9-satır
8		Yunanlılar ile savaş		Rosta	2	1-sütun 7-satır
9		Türkiye Kemalistlerin zaferi		Rosta	2	1-sütun 17-satır
10	06.04.1921	Mustafa Kemal cephede			2	1-sütun 4-satır
11		Ankara hükümeti ve Sovyet Rusya		Rosta	2	1-sütun 18-satır
12	06.04.1921	Türkiye'nin Moskova Büyükelçisi Ali Fuat Paşa'nın Bildirisinin Çevirisi	Sağ sütun orta sayfa	Rosta	2	2-sütun 27-satır
13	07.04.1921	Türkiye Cephede durum	Orta sütun orta sayfa	Rosta Rosta	2	1-sütun 28-satır
14		Afganistan ile ittifak			2	1-sütun 5-satır
15		Türkiye Yunanlıların geri çekilmesi		Rosta	2	1-sütun 17-satır
16	10.04.1921	Yunanlılar Bursa'yı tahliye ediyor		Rosta	2	1-sütun 7-satır
17		Kemalistlerin zaferi		Rosta	2	1-sütun 12-satır

22 Mart 1921 tarihli 2. Sayfa sağ orta sütundan verilen 'Türkiye' ana başlığı altında 'Ankara Hükümetinin Bütçesi' haberi bulunmaktadır. Haberde hükümetin 1921 yılı bütçesi ve yapılacak harcamalara yer verilmiştir. 27 Mart 1921 tarihli 2. Sayfa orta sütun orta sayfadan verilen 'Türkiye' ana başlığı altında 'Kemalistler ve Sovyet Rusya' alt başlığı bulunmaktadır. Haberde Kemal Paşa, "Antanta devletleri Türkiye'ye yönelik siyasetlerini değiştirene kadar Rusya ile dostluk ilişkilerimizi sağlamlaştırmaya devam etmemiz gerekmektedir" ifadesine yer verilmiştir. 30 Mart 1921 tarihli 2. Sayfa sol alt sütundan 'Türkiye' ana başlığı altında verilen 'Kemalistler Sovyet Rusya İle İlişkiler Tarafından Yana' haberi bulunmaktadır. Haberde, Kemalistlerin antanta ile barış imzaladıktan sonra da Sovyet Rusya ile ilişkilerini devam ettirecekleri bildirilmektedir. 2 Nisan 1921 tarihli 3 sayfa sol alt ve üst sütunlarından

verilen ‘Rusya ve Türkiye arasında savaş esirlerinin vatanlarına dönüşü anlaşması’ haberinde ise, anlaşma maddelerine yer verilmiştir.

3 Mart 1921 tarihli 2. sayfa sol orta sütundan ‘Türkiye’ ana başlığı altında ‘Kürtlerin ayaklanması’ ve ‘Yunanlılar ile savaş’ alt başlıklarına yer verilmiştir. Haberde, Kürtlerin Özerklik talebi nedeniyle 1 ay süredir isyan ettikleri, Yunanlarla bütün cephelerde savaşın devam ettiği bildirilmiştir. 6 Mart 2. Sayfa sol orta sayfadan ‘Türkiye’ ana başlıklı haberin altında ‘Kemalistlerin zaferi’, ‘Mustafa Kemal cephede’ ve ‘Ankara hükümeti ve Sovyet Rusya’ alt başlıkları bulunmaktadır. Haberde, Yunanların saldırısının 9. gününde, geri çekilmek zorunda kaldığı, düşmanların, çok sayıda esir ve askeri silahlar bıraktığı, Kemalistlerin çekilmekte olan düşmanın peşinden gittiği, Yunanların, kaçarken kasabaları soydukları ve yaktıkları, bunun yanında, Eskişehir’de ciddi savaşların olduğu ve Yunanların, 7,000 kadar asker kaybettiği belirtilmektedir. Diğer bir haberde Kemal Paşa’nın orduyu komuta etmek için cepheye gittiği, ‘Ankara hükümeti ve Sovyet Rusya’ haberinde, dönemin gelişmeleri ilgili telgrafına yer verilmiştir. Aynı tarihli 2. Sayfa orta sütun orta sayfada ‘Türkiye’nin Moskova Büyükelçisi Ali Fuat Paşa’nın Bildirisinin Çevirisi’ haberi bulunmaktadır. Haberde, dönemin gelişmeleri ile ilgili bildirinin çevirisine yer verilmiştir.

7 Nisan 1921 tarihli 2 sayfa orta sütun orta sayfadan ‘Türkiye’ ana başlıklı haberin altında ‘Cephede durum’ ve ‘Afganistan ile ittifak’ alt başlıkları bulunmaktadır. Haberlerde, cephelerdeki son durumlara ve Afganistan ile Ankara Hükümetinin aralarında yaptığı ittifak anlaşmasına yere verilmiştir. 10 Nisan 1921 tarihli 2. Sayfa orta sütun orta sayfada ‘Türkiye’ ana başlığı bulunmaktadır. Bu başlığın altında ‘Yunanlıların geri çekilmesi’, ‘Yunanlılar Bursa’yı tahliye ediyor’ ve ‘Kemalistlerin zaferi’ alt başlıkları bulunmaktadır. Haberlerde, Yunanların geri çekildiği, Kemalistlerin zaferlerine ve Yunanların Bursa’yı tahliye ettikleri bildirilmektedir.

Sonuç

Anadolu’da bir belirsizlik söz konusu olduğundan, Milli Mücadele’nin başlarında Ankara Hükümeti ve Sovyet Rusya arasında ilişkiler yavaş gelişme göstermiştir. Milli Mücadele Hareketi’nin başarı göstermeye başlamasıyla birlikte, Büyük Millet Meclisi ile Sovyet Rusya arasındaki ilişkileri de daha netleşmeye başlamıştır. Bunda Sovyet Rusya’nın uluslararası arenada dost devletlere ihtiyaç duyması, Sosyalist hareketin Anadolu’da yayılma ihtimali, aynı zamanda güvenlik algısı bakımından birçok konunun Sovyet Rusya’yı yakından ilgilendirmesi vb konular etkili olmuştur. Bu bağlamda, I. ve II. İnönü Savaşları dönemi ve bu dönemlerdeki gelişmeler Sovyet Rusya için önem arz etmiştir. Bu bağlamda, Anadolu’daki

bu gelişmeler Sovyet Rusya yazılı basını için haber değeri taşıdığından dolayı Türkiye ve bu dönemdeki gelişmelerin Sovyet Rusya yazılı basınında geniş yer bulduğu görölmektedir.

Milli Mücadele Sürecinde örneklem olarak alına I. ve II. İnönü Savaşları döneminde Sovyet Rusya basınında farklı konularda Türkiye ve Türkiye'deki gelişmelerle ilgi Pravda gazetesinde 27, İzvestiya gazetesinde 36, toplamda ise her iki gazetede 63 haber bulunmaktadır. Her iki gazetede de gazetelerin sütun sayısı, haberin veriliş sitili, haber, içerikleri, ön plana çıkan haberler genellikle aynıdır. Bunda Sovyet Rusya'nın siyasi yapısının etkili olduğunu söyleyebiliriz.

Gazetelerin temel haber kaynağı olarak ROSTA (Rus Telgraf Haber Ajansı) karşımıza çıkmaktadır. ROSTA haberlere kaynak olarak, yabancı gazete, haber ajansları, Türk gazeteleri, Ankara hükümeti kaynaklı haberleri de sıklıkla kullanılmıştır. Bunun yanında haberlerin satırlarının az olduğu da görölmektedir. Yani genellikle haberler kısa kısa ve daha çok 2. ve 3. sayfalardan verilmiştir

Haberlerin gerek başlık gerek içeriklerine baktığımızda her iki gazetede de Türkiye ile olumsuz habere yer verilmediği görölmektedir. Bunun yanında, Türk-Yunan savaşı, genel cephe durumu, Türklerin askeri zaferleri ve başarıları, Türk ordularının taarruz ve saldırıları, Yunan ordularının taarruz ve saldırıları, yenilgileri geri çekilmeleri, Türk-Rus ilişkileri, Anadolu'daki komünist hareket ön plana çıkarıldığı görölmektedir. Ayrıca iki gazetede de Türk-Rus ilişkilerinden olumlu bahsedilirken, Türkiye ilgili olumsuz haberlere yer verilmediği görölmektedir. Buna karşılık genellikle Türk ordularının kahramanlıklarından, başarılarından sık sık övgüyle bahsedilmektedir.

Bunun yanında, örneklem olarak alınan Pravda ve İzvestiya'da gazetelerinde Türkiye ve dönemin olayları ile ilgili çıkan haberler birbirine paralellik göstermektedir. Yani Türkiye haber başlıkları ve içerikleri çoğu zaman aynıdır. Bu da basının ideolojik yapısından kaynaklanmaktadır.

Kaynakça

- Akgün, S. (1993). "Mudanya Silah Bırakişmasında Yabancı Temsilciler", *70.Yılında Mudanya Mütarekesi ve Uluslararası Sonuçları, Bildiriler*. Bursa: Uludağ Üniversitesi Basımevi.
- Alpargu, A. (2001). Atatürk İlkeleri ve Türk İnkılâp Tarihi, Gündüz Eğitim ve Yayınları.
- Althusser, Louis (1978). *İdeoloji ve Devletin İdeolojik Aygıtları*, Çeviren Mahmut Alp, Birikim Ankara: Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi, C.VII, s..21.
- Arsan E. D., (2003). " Haber ve Habercilik" , Gazetecilik ve Habercilik içinde, (der).
- Aybars, E. (1987). Türkiye Cumhuriyeti Tarihi. İstanbul. Ümit Kitabevi.
- Belen, F. (1973). Türk Kurtuluş Savaşı. Ankara: Başbakanlık Yayınevi.

- Denover, P. (1963). *Moder Basın*, Çev. Adnan Cemgil. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Dursun, Ç. (2003). “Haber ve Habercilik/ Gazetecilik Üzerine Düşünmek”, *Gazetecilik ve Habercilik: Habercinin El Kitabı*, (derl.) Sevda Alankuş. İstanbul: IPS İletişim Vakfı Bağımsız İletişim Ağı (BİA) Yayınları.
- Duverger, Maurice. (1992). *Siyaset Sosyolojisi*. (Çev. Şirin Tekeli), İstanbul: Varlık Yayınları.
- Eroğlu H. (1985). *Türk İnkılâp Tarihi*. Ankara: Savaş Yayınları
- Girgin, A. (2005). *Haber Yazmak*. Derya Cilt Evi.
- Gabelnikov A.A., (2001). *Massovaya İnformatsiya v Rossii: ot Pervoy Gazeti do İnformatsionnogo Obşestva*, Moskva: RUDN.
- Güz, N. (2005). *Haberde Yönlendirme ve Kamuoyu Araştırmaları*. Ankara: Nobel Yayın.
- <http://evartist.narod.ru/text/54.htm>
- <http://evartist.narod.ru/text9/03.htm>
- <http://www.inosmi.ru/translation/233617.html>
- Işık, M. (2000). *İletişimden Kitle İletişimine*, Konya: Mikro Yayınları.
- İnönü, İsmet 1985, *Hatıralar*, (Yay. Haz. Sabahattin Selek), Ankara: 1. Kitap, Bilgi Yay.
- İzvestiya, 26 Aralık 1920/13 Ocak 1921, 17 Mart 1921/10 Nisan 1921 tarihleri arası gazeteleri.
- Kaya, Raşit. (1985). *Kitle İletişim Sistemleri*. Ankara: Teori.
- Köstüklü N. (1991). “I. İnönü Muharebesi ve Siyasî Sonuçları Üzerine Bazı Düşünceler”.
- Kurtcephe, İ. Beden, A. (1999). *Türkiye Cumhuriyeti Tarihi*. Ankara: Alp Yayınevi.
- Kuznetsov İ.V., (2002). *İstoriya Oteçestvennoy Jurnalistiki (1917-2000)*, Moskva.
- Molçanov L.A., *Gazetnaya Pressa Rossii v Godı Revolyutsii i Grajdanskoy*
- Muhammet, İ. (2000). *Medya Gerçeği ve Haberciler*. Ankara: Akçağ Yayınları.
- Müsteşarlığı Cumhuriyetin 50. Yıldönümü Yayınları
- Ortung R. - Walker Ch., “Superagenstvo Ugrojayet Rossiyskoy Svobode”
- Ovsepyan, R.P. *İstoriya Noveyşey Oteçestvennoy Jurnalistiki*, Moskova: MGU, 1999.
- Pravda, 26 Aralık 1920/13 Ocak 1921, 17 Mart 1921/10 Nisan 1921 tarihleri arası gazeteleri.
- Rıdvan, B. (2001). *Haberin Anatomisi ve Temel Yaklaşımlar*: Ankara: Nobel Yayın.
- Selek Sabahattin 1973. *Anadolu İhtilalı*. İstanbul. Cem Yayınevi
- Sevda Alankuş, İstanbul: Derya Cilt Evi.
- Sonyel Salâhi R. 2003, *Türk Kurtuluş Savaşı ve Dış Politika II*, Ankara: TTK Yay.
- Soysal, İ. (2000). *Tarihçeleri ve Açıklamaları ile Birlikte Türkiye'nin Siyasal Antlaşmaları (1920-1945)*. Ankara: C.I, TTK Yay.
- Şapolya, E. B. (1966). *Kemâl Atatürk ve Millî Mücadele Tarihi*. Ankara: Berkalp Kitabevi.
- Tansel, S. (1974). *Mondros'tan Mudanya'ya Kadar, C.IV*. Ankara: Başbakanlık Kültür
- Tokgöz, O. (1994). *Temel Gazetecilik*. Ankara: İmge Yayınları.
- Tokgöz, O. (2008). *Temel Gazetecilik*. Ankara: İmge Yayınları.
- Turan, Y. (1992). *Yerel Basın Kurultay Panelleri*, Adana: Çukurova Gazeteciler Cemiyeti Yayınları, No: 4.
- Voyını (okt.1917-1920gg.), Moskva: İzdatprofpress, 2002.
- Yumlu, K. (1994). *Kitle İletişim Kuram ve Araştırmaları*. İzmir: Nam Basım.
- Yüksel E., Gürcan H. İ. (2005). “Haber Toplama ve Yazma. Konya: Tablet Kitabevi.